

การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา

Enhancement of Life Skills of Students in Higher Education Institutions with the Dhamma Studies Program

1. สุภาพร บำรุงวงศ์, 2. สุวิญ รักษ์ตย์

1. Supaporn Bamrungwongsa, 2. Suvin Ruksat

1., 2. บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1., 2. Vajirayana Varoros Graduate School, Mahamakut Buddhist University

Author E-mail: s.bamrung56@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักศึกษา 2) ศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา และ 3) นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบการวิจัยภาคสนาม โดยการสำรวจเอกสารขั้นต้นและขั้นรองที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 32 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 10 รูป/คน นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักศึกษา เป็นคุณลักษณะหรือความสามารถที่อยู่ภายในตัวของนักศึกษาและแสดงออกมาโดยการบริหารจัดการตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ได้แก่ ทักษะทางการตระหนักรู้ ทักษะทางการแก้ปัญหา และทักษะทางความคิด

2. หลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นหลักสูตรจัดโดยคณะสงฆ์ไทยสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 รายวิชาในหลักสูตรมุ่งเรียนรู้หลักพระพุทธศาสนาและครอบคลุมการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษา

3. แนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษามี 5 แนวทาง ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาในเชิงนโยบายและมีระบบการเสริมหนุนทักษะชีวิตของนักศึกษา สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เรียกว่า “CBLHP Model” ได้แก่ C = Confidence ทักษะแห่งการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง B = Behavior ทักษะการประพฤติที่สอดคล้องกับสังคม L = Lesson Learning ทักษะการถอดบทเรียนแห่งชีวิตของมนุษย์ H = Hermeneutics ทักษะแห่งการตีความสื่อสาร และ P = Practice ทักษะการปฏิบัติตามหลักธรรม

คำสำคัญ: 1. เสริมสร้างทักษะชีวิต; 2. หลักสูตรธรรมศึกษา; 3. นักศึกษา; 4. สถาบันอุดมศึกษา

ABSTRACT

This research article aimed to: 1) examine theoretical concepts related to life skills among university students; 2) study the Dhamma Studies curriculum at the higher education level; and 3) propose guidelines for enhancing university students' life skills through the Dhamma Studies

curriculum. A qualitative research methodology was employed using a field research approach. Data were collected through an analysis of primary and secondary documents, in-depth interviews with 32 purposively selected informants, and focus group discussions involving 10 participants. The data were analyzed and presented using descriptive-analytical methods.

The research found that:

1. Theoretical concepts of life skills among university students refer to internal characteristics or capabilities expressed through effective self-management, enabling students to live happily and adapt to the rapidly changing world. Key components include self-awareness skills, problem-solving skills, and cognitive skills.

2. The Dhamma Studies curriculum at the higher education level is a curriculum developed by the Thai Sangha for university students, aiming to promote lifelong learning and essential competencies for living in the 21st century. The courses emphasize the study of Buddhist principles and comprehensively support the development of students' life skills.

3. Guidelines for enhancing students' life skills through the Dhamma Studies curriculum consist of five key approaches, which require institutional policy support and a structured system for nurturing student life skills. The synthesized body of knowledge is presented as the "CBLHP Model," comprising: C = Confidence: skills for developing self-confidence B = Behavior: skills for socially appropriate conduct L = Lesson Learning: skills for deriving life lessons H = Hermeneutics: skills in interpretation and communication P = Practice: skills for applying Buddhist principles in daily life.

Keywords: 1. Life Skills Enhancement; 2. Dhamma Studies Curriculum; 3. University Students; 4. Higher Education Institutions.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การเข้าสู่สังคมความรู้ และปัญหาต่าง ๆ ระดับโลก ส่งผลให้บุคคลต้องเผชิญความท้าทายในการดำรงชีวิต และต้องปรับตัวอยู่เสมอ จึงต้องมีความจำเป็นในการเรียนรู้ทักษะความรู้และทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มั่นคงทางจิตใจและอารมณ์ มีทัศนคติที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี ดำรงตนอย่างมีสติและมีคุณธรรม ที่เรียกว่า การมี "ทักษะชีวิต" นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลผู้มีความสำคัญกลุ่มหนึ่งที่เป็นอนาคตและกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นผู้ที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากช่วงวัยเรียนสู่โลกของการทำงาน จึงต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งด้านการเรียน การใช้ชีวิตอย่างอิสระ และการเข้าสังคม ซึ่งหากขาดทักษะชีวิตที่ดี อาจส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการปรับตัว ความเครียด และการตัดสินใจที่ผิดพลาด จึงจำเป็นจะต้องมีการใช้ทักษะชีวิตที่ดีเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและดำรงชีวิตอย่างมั่นคงต่อไป ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตว่า เป็นการเรียนรู้ทักษะชีวิตของคนทุกช่วงวัย ต้องได้รับการกำหนดให้เป็นนโยบายในระดับประเทศ หรือในบริบทของชุมชนสังคมให้มากขึ้น เพราะทักษะชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์หรือจัดการกับความต้องการและสิ่งท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (World Health Organization, 1997) สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อให้เป็นไปตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่ได้บรรจุประเด็นการส่งเสริมพัฒนาทักษะชีวิตสัมพันธ์กับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ว่าบัณฑิตที่จบการศึกษจะต้องมีความพร้อมในทักษะ

ต่าง ๆ คือ ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางวิชาชีพ และทักษะการใช้ชีวิต ถึงพร้อมทั้งความฉลาดทางสติปัญญาและทางอารมณ์ (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561)

หลักสูตรธรรมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาโดยคณะสงฆ์ไทยให้แก่ฆราวาส ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสม มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เนื้อหาการสอนที่กระชับ เข้าใจได้ง่าย ดังที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (สุขิน อดุลฺโย) แม่กองธรรมสนามหลวง ได้กล่าวว่า “ธรรมศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยคณะสงฆ์ไทยที่จัดให้กับฆราวาสได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการจัดเนื้อหาที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ดำรงชีวิต จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าธรรมศึกษาคือหลักพัฒนาคนให้มีศีลธรรมและคุณธรรมอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนทุกระดับได้นำหลักธรรมเบื้องต้นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตมาพัฒนาตนเองและร่วมกันพัฒนาสังคม ตลอดจนถึงประเทศชาติ” (เดลินิวส์, 2564) หลักสูตรธรรมศึกษาจึงเป็นหนึ่งในกลไกที่สามารถช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับนักศึกษา โดยอาศัยหลักพุทธธรรมที่เน้นการฝึกสติ สมาธิ และปัญญา หลักสูตรนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณธรรมและปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างหลักพุทธธรรมในการดำรงชีวิตปัจจุบันอย่างมีความสุข

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการส่งเสริมทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา บูรณาการด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจากการเรียนในหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะชีวิตที่สมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 นี้ได้เป็นอย่างดี และยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยด้านการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการใช้หลักสูตรธรรมศึกษาให้แก่ผู้เรียนในระดับอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา” ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) แบบการวิจัยภาคสนาม (Field Work Research) การออกแบบการวิจัยโดยการศึกษาเชิงสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่วิจัย ศึกษาเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ

1) การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักศึกษา โดยการศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ คือ แนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิต แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กำหนดทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 7 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะชีวิตด้านการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง (2) ทักษะชีวิตด้านการรู้จักตนเอง (3) ทักษะชีวิตด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี (4) ทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา (5) ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ (6) ทักษะชีวิตด้านการมีทัศนคติเชิงบวก และ (7) ทักษะชีวิตด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2) หลักสูตรธรรมศึกษา เฉพาะช่วงชั้นเรียนที่ 3 สำหรับผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) นักศึกษาระดับอุดมศึกษา ข้าราชการและประชาชนทั่วไป ได้แก่ ธรรมศึกษาระดับชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก เนื้อหาการเรียนการสอน 4 รายวิชา

3) นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตร
 ธรรมศึกษา

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตรธรรมศึกษา คือ เป็นนักศึกษาหรือผู้ที่เคยเข้าร่วมหลักสูตรธรรมศึกษา 2) เป็นผู้มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนด้านธรรมศึกษา 3) เป็นผู้มีประสบการณ์ในการเรียนหลักสูตรธรรมศึกษา และ 4) สามารถสื่อสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์เชิงคุณภาพต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 32 รูป/คน แบ่งเป็น นักศึกษาและศิษย์เก่าระดับปริญญาตรีที่เข้าร่วมหลักสูตรธรรมศึกษา ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสอบหลักสูตรธรรมศึกษา และผู้บริหารสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง และ 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้แทนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา และผู้แทนนักศึกษาที่เข้าร่วมหลักสูตรธรรมศึกษา

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด แบบคำถามปลายเปิด การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ใช้วิธีการวัดความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยใช้ดัชนีวัดความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) จากผู้เชี่ยวชาญประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ใช้การประเมินค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Item Content Validity Index: I-CVI) เกณฑ์พิจารณาจะต้องมีค่าจำนวนสำหรับแต่ละข้อคำถาม ตั้งแต่ระดับ 0.80 ขึ้นไป นำมาปรับปรุงและใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิต่าง ๆ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามเชิงคุณภาพในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการสัมภาษณ์แบบพบตัว โดยบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามทุกครั้ง ก่อนการสัมภาษณ์ได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า พร้อมเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยเพื่อช่วยในการตัดสินใจยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ตามข้อกำหนดจริยธรรมการวิจัย โดยใช้ระยะเวลาสัมภาษณ์ครั้งละประมาณ 45–60 นาที 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ เป็นการจัดสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กำหนดให้เป็นบุคคลคนละกลุ่มกับผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้ระบบประชุมผ่านเครือข่ายออนไลน์ ในแพลตฟอร์ม ZOOM ซึ่งเป็นการระดมสมองแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา การส่งเสริมทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่พัฒนาโดยบูรณาการด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา และเป็นการสนับสนุนงานวิจัยและการยืนยันรูปแบบ (Model) แนวทางเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษาในปัจจุบัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้ 1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) ในการนำเสนอข้อมูลเอกสารด้วยวิธีการพรรณนา 2) ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียง จำแนกอย่างเป็นระบบ การถอดเทปเสียงการอ่านซ้ำหลายครั้ง และตีความหมายเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ จากนั้นจึงสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์

5. การตรวจสอบความถูกต้อง ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ (Valid and Reliable) และเพื่อพิสูจน์ว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่

โดยใช้วิธีการหลายวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกัน จนได้ความคิดหรือข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นหรือเรื่องนั้น ๆ ออกมา (Share Subjectivity) ตามที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการตรวจสอบข้อมูล คือ 1) การตรวจสอบข้อมูล (Data Triangulation) 2) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) และ 3) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (Denzin, 1978) นอกจากนี้ยังใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการสอบถามซ้ำและสรุปประเด็นคำตอบ เพื่อเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงภายใน ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. วัดอุปสรรคที่ 1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักศึกษา

ทักษะชีวิตเป็นคุณลักษณะหรือความสามารถที่อยู่ภายในตัวของแต่ละบุคคล ในการแสดงออกทางกาย วาจา และทางความคิด เกิดขึ้นจากความรู้ ความสามารถและเจตคติของแต่ละบุคคลในการปรับตัว การมีพฤติกรรมเชิงบวก การคิดและการจัดการกับอารมณ์ตนเองในอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะชีวิตของนักศึกษาเป็นประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมโลกปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก มี 7 ด้าน แบ่งเป็น 3 กลุ่มทักษะ ได้แก่

1) กลุ่มทักษะทางการตระหนักรู้ เป็นความสามารถในการค้นหา การเข้าใจตนเอง ทั้งในด้านจุดดีจุดด้อย จุดมุ่งหมายในชีวิตและความสามารถของตนเอง และการประยุกต์ในสถานการณ์ที่แตกต่างได้ สามารถเสริมสร้างได้โดยการสร้างความเชื่อมั่น ความมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยองค์ประกอบทักษะชีวิต 2 ด้าน คือ (1) ทักษะชีวิตด้านการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง (Adaptability in Changing Life Skills) และ (2) ทักษะชีวิตด้านการรู้จักตนเอง (Self-Awareness Life Skills)

2) กลุ่มทักษะชีวิตทางการแก้ปัญหา เป็นความสามารถสร้างความสัมพันธ์ รักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ และสามารถจัดการปัญหาในชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วยองค์ประกอบทักษะชีวิต 2 ด้าน คือ (1) ทักษะชีวิตด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี (Interpersonal Life Skills) และ (2) ทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา (Problem-Solving Life Skills)

3) กลุ่มทักษะชีวิตทางความคิด เป็นความสามารถที่ช่วยให้จัดการกับการตัดสินใจ การเรียนรู้และเข้าใจบุคคลอื่น การรู้จักคิดและมองสิ่งต่าง ๆ ในเชิงบวก และการรู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างไตร่ตรอง ประกอบด้วยองค์ประกอบทักษะชีวิต 3 ด้าน คือ (1) ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ (Decision-Making Life Skills) (2) ทักษะชีวิตด้านการมีทัศนคติเชิงบวก (Positive Attitude Life Skills) และ (3) ทักษะชีวิตด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Life Skills)

2. วัดอุปสรรคที่ 2 หลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา

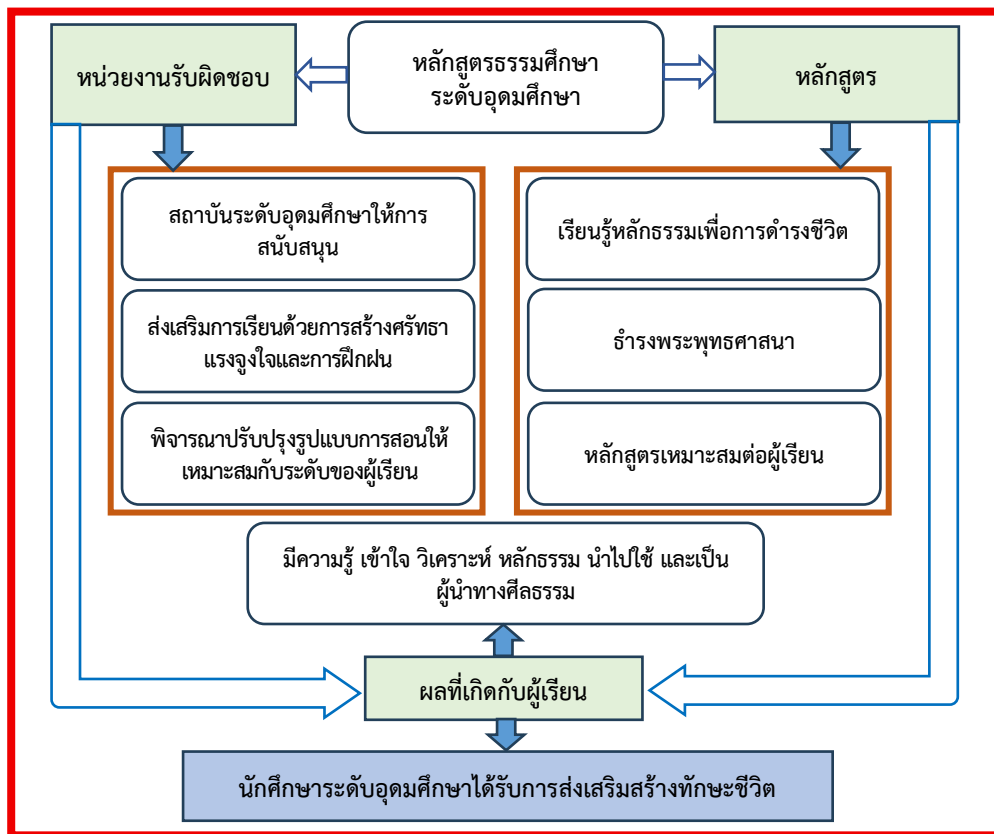
หลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่ใช้ปัจจุบันเป็นหลักสูตรปรับปรุงในปี 2561 แบ่งเป็นระดับชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก จำนวน 4 รายวิชา ได้แก่ วิชากระบี่ วิชาธรรมะ วิชาพุทธะและศาสนพิธี และวิชาวินัย การเรียนธรรมศึกษา ทำให้นักศึกษาเข้าใจหลักธรรมและการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ มีส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

1) ตัวหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษาสามารถช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ ตามความมุ่งหมายของผลลัพธ์การเรียนรู้ในการจัดการศึกษา ที่มุ่งประยุกต์หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต มุ่งธำรงรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้า รักษาวัฒนธรรม จริยธรรมของสังคมไทย ให้ผู้เรียนที่เป็นคฤหัสถ์ได้มีโอกาสศึกษาทำความเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธเจ้า และการจัดหลักสูตรธรรมศึกษาปัจจุบันยังต้องการให้เป็นหลักสูตรที่มี

ความเหมาะสมต่อผู้เรียนตามระดับช่วงชั้นอายุและวุฒิภาวะ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าถึงธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานคณะสงฆ์ไทย ร่วมกันดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง โดยการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาและสร้างแรงจูงใจและความศรัทธาต่อการศึกษาลัทธิธรรมศึกษา ด้วยการปลูกศรัทธาและหลักการฝึกฝนปฏิบัติตามแนว บุญกิริยาวัตถุ 3 และสุจริต 3

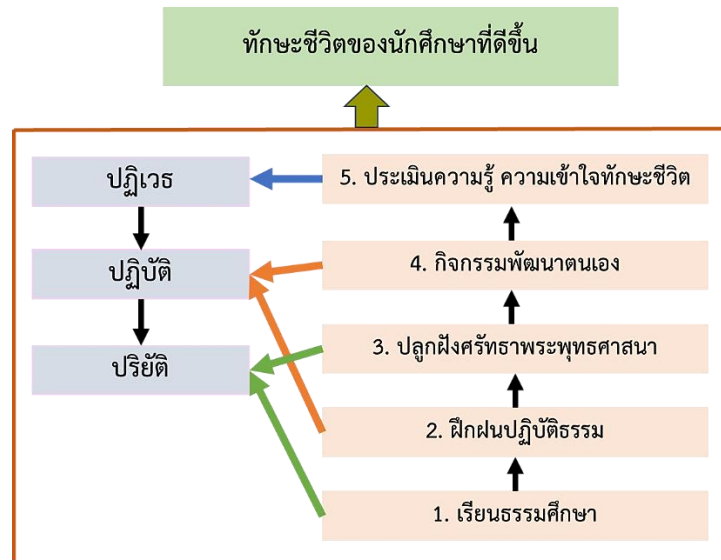
3) ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เนื้อหาหลักพุทธธรรมและเรื่องราวในพระพุทธศาสนาได้ สามารถปฏิบัติตามแนวศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ มีการพัฒนาตนเองทั้งทางกาย อารมณ์และจิต ประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตและสามารถเป็นผู้นำทางศีลธรรมได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้นักศึกษาได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตได้อย่างแท้จริง ตามภาพนี้

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงการศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา

แนวทางการเสริมสร้างสามารถทำได้ 5 แนวทาง โดยแบ่งตามหลักปรีชา คือ การศึกษาเรียนรู้หลักธรรม คำสอน ปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตามหลักปฏิบัติ คือ การฝึกฝนปฏิบัติธรรม การทำกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และตามหลักปฏิเวธ คือ การประเมินผลความรู้และทักษะชีวิตตนเองของนักศึกษา ตามภาพนี้

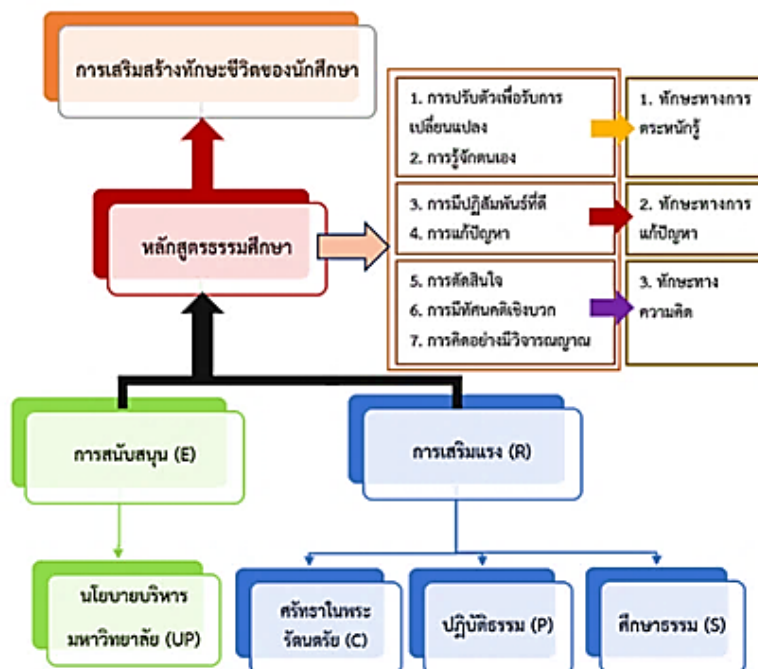

ภาพที่ 2 แนวทางร่วมในการใช้หลักสูตรธรรมศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษา

การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษาให้ได้ผลนั้น จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เรียกว่า “ระบบการเสริมหนุน” (R=C P S) (E=UP) ด้วยการเสริมแรง และการสนับสนุน ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กันไปจึงจะได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สมบูรณ์ ดังนี้

1) การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นการทำให้ทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 7 ด้านได้รับการเสริมหนุนหรือทำให้เพิ่มพูนขึ้นเป็นสภาพทักษะชีวิตที่ดี ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ได้แก่ (1) หลักศรัทธาในพระรัตนตรัย (Confidence) (2) หลักปฏิบัติธรรม (Practice) และ (3) หลักศึกษาธรรม (Study)

2) การสนับสนุน (Encouragement) เป็นแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา ในระดับนโยบายบริหารของสถาบันอุดมศึกษา (University Policy) โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนและการสอบธรรมศึกษาสนามหลวง ตามภาพนี้

ภาพที่ 3 “ระบบการเสริมหนุน” ทักษะชีวิตของนักศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา 5 ประการ อภิปรายได้ว่า นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญในฐานะที่เป็นพลเมืองที่เป็นกำลังหลักประเทศ การมีทักษะชีวิตที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ต้องได้รับการเสริมสร้าง ด้วยการนำหลักสูตรธรรมศึกษาเข้ามาร่วมบูรณาการในการเสริมสร้างทักษะชีวิตองค์ประกอบ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รู้จักการอยู่ร่วมกันและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม มีเกราะคุ้มกันทางจิตใจ เพื่อให้ นักศึกษา มีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองและการเผชิญการเปลี่ยนแปลงแห่งโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข โดยสถาบันอุดมศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน สอดคล้องกับการศึกษาของ ปริญญา เรืองทิพย์ และคณะ (2561) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะชีวิต ด้านทักษะทางสังคมและอารมณ์ของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา โดยนำแนวคิดทฤษฎีทักษะชีวิตขององค์การ อนามัยโลกมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย กล่าวว่า เด็กและเยาวชนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่การทำงานที่ดี ทักษะชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังเห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของ นักศึกษาสามารถทำได้โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้นำชุมชน ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ย่อมจะส่งผลให้การพัฒนาทักษะชีวิตประสบผลสำเร็จ

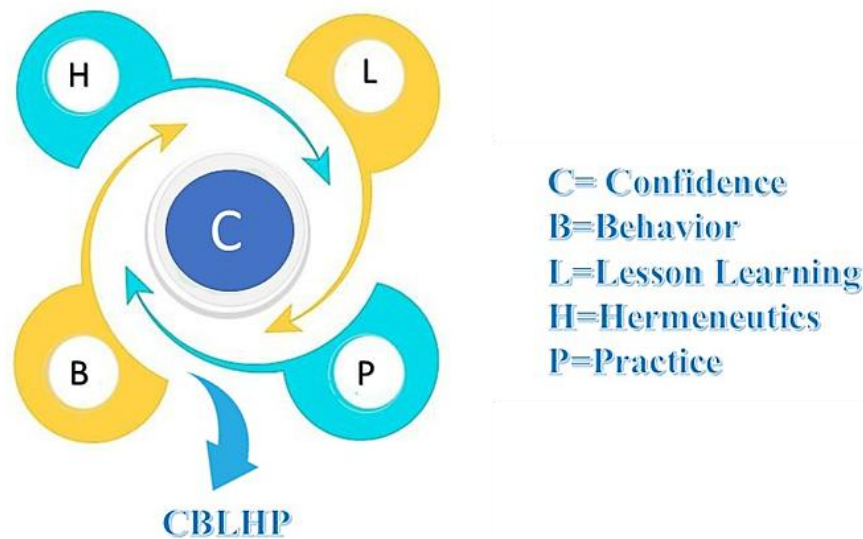
2. ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษามาจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้าง ทักษะชีวิตให้แก่ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีส่วนประกอบที่สัมพันธ์กัน 3 ส่วน ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า หลักสูตร ธรรมศึกษาเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่ นักศึกษา ด้วยการให้ความรู้และ แนวทางการปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งหลัก คำสอนในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้จะ ประสบความสำเร็จได้ต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนของสถาบันอุดมศึกษาและ หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักสูตรธรรมศึกษา คือ คณะสงฆ์ไทย โดยการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของ การศึกษาระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจสาดายุทธ์ สังข์ทอง และ เกรียงศักดิ์ ราชโคตร (2562) เกี่ยวกับ การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการเรียนการสอนธรรมศึกษาของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม กรุงเทพมหานคร ที่พบว่าผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมด้าน คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาหลังการเรียนหลักสูตรธรรมศึกษามีค่าคะแนนที่สูงกว่าก่อนการเรียนธรรมศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรธรรมศึกษา มีความเหมาะสมสอดคล้องในการนำมาส่งเสริมการพัฒนา ด้านทักษะชีวิต ให้แก่นักศึกษา ความสำคัญของหลักสูตรธรรมศึกษาที่มีต่อนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาและ ผู้เรียนที่เป็น ประชาชนทั่วไปเพื่อให้เรียนรู้หลักพุทธธรรมสำหรับนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ยังสอดคล้องกับ แนวคิดผู้ประกอบการภาคเอกชนในการส่งเสริมให้พนักงานตั้งแต่ระดับปฏิบัติการคนรุ่นใหม่ ไปจนถึงระดับ บริหารและประชาชนทั่วไปเข้าร่วมการสอบในโครงการธรรมศึกษาตามนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตาม หลักพระพุทธศาสนา อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 23 ปี (พ.ศ. 2567) (ซีพี ออลล์, 2567)

3. ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตร ธรรมศึกษาตามองค์ประกอบทักษะชีวิตของนักศึกษาร่วมกัน 5 แนวทาง ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า แนวทางการดำเนิน ชีวิตที่เป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องเริ่มด้วยการเรียนรู้ด้านปรีชา คือ การให้ความรู้ในหลักสูตร ธรรมศึกษา ปลุกฝังความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและพระรัตนตรัย สลับกับด้านปฏิบัติ คือการฝึกฝนปฏิบัติ ธรรมและการส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาตนเอง จึงจะส่งผลด้านปฏิเวธ เป็นการประเมินความรู้ ความ เข้าใจ นำไปสู่การมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นตามความมุ่งหมายในการเสริมสร้างทักษะชีวิตนักศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ภายในตนเอง สร้างการตระหนักรู้ และการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ทั้งประโยชน์ ปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า และเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพของชาติต่อไป สอดคล้องกับการวิจัยของ ปาณิภรณ์ ธีระวงศนันท์ (2564) ในเรื่องการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบ

ตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ที่กล่าวถึงจุดเน้นสำคัญของการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบาย การปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ การมุ่งเน้นให้ เยาวชนได้เรียนรู้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเสริมสร้างให้เยาวชนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น การเสริมสร้าง เยาวชนให้เป็นพลเมืองดี และการเสริมสร้างให้สังคมและครอบครัวให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพและคุณธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของลักษณวัต ปาละรัตน์ (2563) เรื่อง การใช้หลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน กรณีศึกษานักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ได้นำหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ ประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา อันหลักธรรมที่ เหมาะสมกับการนำไปพัฒนาตน และพบว่านักศึกษาทุกคนเห็นว่าตนสามารถปฏิบัติตามได้ และเมื่อลงมือปฏิบัติ แล้วก็เป็นสิ่งที่ให้ผลเชิงประจักษ์ โดยทำให้เกิดการพัฒนาทั้งกายและใจ และมีการเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพ และนิสัยที่ให้มีปฏิสัมพันธ์ในการเข้ากับผู้อื่นได้ดี และอยู่ในสังคมได้มีความสุขมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาด้วยหลักสูตรธรรมศึกษา เป็นการใช้กลไก ของการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา 3 ช่วงชั้น ทั้ง 4 วิชา ได้แก่ วิชากระตุ้ วิชาธรรม วิชาพุทธ และศาสนพิธี และวิชาวินัย โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้และนำหลักพุทธธรรมคำสอนและความรู้ทาง พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลดี คือ การมีสภาพทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในทางที่ดี ขึ้น สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เรียกว่า “CBLHP Model” ตามภาพโมเดล ดังนี้

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

รูปแบบ “CBLHP Model” ในรูปแบบพลวัตรการขับเคลื่อน 5 แกนหลัก ที่มีแกนกลางเป็นแกนหมุน ใน การเป็นองค์ประกอบให้เกิดการหลอมรวมเกิดเป็นกระบวนการหมุนวนไป และองค์ประกอบอีก 2 คู่ ที่วางตัว สลับกันเป็นพลังให้เกิดการขับเคลื่อนต่อเนื่องกันไป ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ประสานการทำงานกันนี้ เป็นการ เสริมสร้างจนนำไปสู่การมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ด้วยการใช้กลไกของหลักสูตรธรรม ศึกษา องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ มีดังนี้

C = Confidence หมายถึง ความเชื่อมั่น เป็นทักษะแห่งการสร้างเชื่อมั่นในตนเอง ความเลื่อมใส ที่มีต่อพระพุทธศาสนาและพระรัตนตรัย และความเชื่อมั่นที่มีต่อหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จะช่วย

เสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ ในการหลอมรวมให้นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเกิดภาพรวมในใจของการเห็นมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งการมีความเชื่อมั่นในตนเองส่งผลให้นักศึกษาเกิดทักษะชีวิตทางการตระหนักรู้ ควบคู่ไปกับการสร้างทักษะชีวิตทางความคิดที่ดีขึ้น จากการเรียนการสอนหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ในภาคศาสนพิธีที่เป็นภาคหนึ่งของวิชาพุทธ

B = Behavior หมายถึง ความประพฤติ เป็นทักษะแห่งการประพฤติที่ดีให้สอดคล้องกับสังคม คือ เป็นผู้มีระเบียบ มีวินัย เคารพต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม ไม่เป็นผู้ประพฤติละเมิดสิทธิของผู้อื่น ด้วยการประพฤติตามเบญจศีลและเบญจธรรม และศีลที่สูงขึ้น คืออุโบสถศีล มีความเข้าใจในเรื่องของกรรม และแนวทางการประพฤติตนในทางสุจริต 3 ซึ่งการมีความประพฤติที่ดีให้สอดคล้องระเบียบของสังคม ส่งผลให้นักศึกษามีทักษะชีวิตที่ดีทางการแก้ปัญหาในการสื่อสารการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการแก้ปัญหาได้ดี จากการเรียนการสอนหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ในวิชาวินัย

L = Lesson Learning หมายถึง การถอดบทเรียน เป็นทักษะการถอดบทเรียนแห่งชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะการถอดบทเรียนจากพุทธประวัติเพื่อให้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าในทุกมิติสำหรับนำมาเป็นแบบอย่างแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อบ่มงูสุจริตหมายของชีวิตที่ดีงาม การรู้จักประยุกต์แบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ดีงามมาเป็นแนวปฏิบัติของตนเอง ส่งผลให้นักศึกษามีทักษะชีวิตที่ดีในทางการตระหนักรู้และทักษะทางความคิด จากการเรียนการสอนหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ในวิชาพุทธ

H = Hermeneutics หมายถึง การตีความ เป็นกระบวนการทักษะชีวิตแห่งการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันของบุคคลในสังคม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์และความถูกต้อง โดยไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ทำร้าย หรือทำลายซึ่งกันและกัน และเป็นการสื่อสารที่นำไปสู่คุณค่าแห่งชีวิต องค์ประกอบนี้ส่งผลให้นักศึกษามีทักษะทางความคิดในทางที่ดีขึ้น จากการเรียนการสอนหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ในวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

P = Practice หมายถึง การปฏิบัติ คือ เป็นทักษะแห่งการปฏิบัติในการแก้ปัญหาตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเริ่มต้นจากการปฏิบัติด้วยตนเองก่อนและเป็นการปฏิบัติที่ทุกคนต้องปฏิบัติ จึงจะได้ชื่อว่านักศึกษาและอุดมศึกษา การนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติตน ส่งผลให้นักศึกษามีทักษะทางการแก้ปัญหาในทางที่ดีขึ้น จากการเรียนการสอนหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ในวิชาธรรม

องค์ประกอบของรูปแบบ “CBLHP Model” มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งได้มาจากการส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนหลักสูตรธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังนี้

1) การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาให้มีทักษะทางการตระหนักรู้ ซึ่งเป็นทักษะชีวิตด้านการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง และทักษะชีวิตด้านการรู้จักตนเอง ต้องเสริมสร้างด้วยการให้นักศึกษามีทักษะการสร้างเชื่อมั่นศรัทธาในตนเอง (C) และมีทักษะการถอดบทเรียนแห่งชีวิตของมนุษย์ (L)

2) การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาให้มีทักษะทางการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะชีวิตด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา ต้องเสริมสร้างด้วยการให้นักศึกษามีทักษะแห่งการประพฤติที่ดีให้สอดคล้องกับสังคม (B) และทักษะแห่งการปฏิบัติในการแก้ปัญหาตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (P)

3) การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาให้มีทักษะทางความคิด ซึ่งเป็นทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ ทักษะชีวิตด้านการการมีทัศนคติเชิงบวก และทักษะชีวิตด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ต้องเสริมสร้างด้วยการให้นักศึกษามีทักษะแห่งการสร้างเชื่อมั่นศรัทธาในตนเอง (C) ทักษะการถอดบทเรียนแห่งชีวิตของมนุษย์ (L) และทักษะชีวิตแห่งการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันของบุคคลในสังคม (H)

สรุป

การเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ต้องเริ่มจากการให้ความสำคัญทักษะชีวิต การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองและสามารถเผชิญปัญหาได้ การร่วมมือกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และใช้หลักสูตรธรรมศึกษามาช่วยเสริมสร้าง โดยการจัดให้มีการเรียนและการสอบหลักสูตรธรรมศึกษาที่จัดโดยสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการจัดการศึกษา มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ทำให้ครบวงจร คือ ปรัชญา ได้แก่ ศึกษาเล่าเรียนภาคทฤษฎี ปฏิบัติ ได้แก่ การปฏิบัติธรรมและการทำกิจกรรม และปฏิเวธ ได้แก่ การประเมินผลทั้งระบบ โดยตรวจสอบตามองค์ความรู้ได้แก่ การทำให้เกิดศรัทธา การปรับปรุงพฤติกรรม การถอดบทเรียน การวิเคราะห์หาคำถาม และการปฏิบัติจนเกิดทักษะการเรียนรู้ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ระดับนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา ควรกำหนดให้มีการเรียนธรรมศึกษาเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนานักศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้บริหารมหาวิทยาลัย พระวิทยากร และอาจารย์ที่ปรึกษา ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. ระดับการจัดการหลักสูตร หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักสูตรธรรมศึกษา ควรร่วมมือกับฝ่ายพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัยในการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมโดยใช้แนวคิด “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” (Participatory Learning) และ “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์” (Experiential Learning)
3. ระดับการเรียนการสอน ส่งเสริมการใช้พระวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการสื่อสารกับนักศึกษา เพื่อให้สามารถสร้างแรงจูงใจและถ่ายทอดหลักธรรมให้เข้าใจง่าย และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ธรรมศึกษาในรูปแบบดิจิทัล เช่น e-Learning, Podcast หรือ Application เพื่อเข้าถึงนักศึกษาเจนเนอเรชัน Z ได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ (องค์ความรู้) “CBLHP Model” ให้ความสำคัญกับการเรียนหลักสูตรธรรมศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาประสิทธิภาพของโมเดล CBLHP ควรมีการทดลองใช้โมเดล “CBLHP Model” กับนักศึกษา กลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในมิติต่าง ๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว
2. วิจัยเชิงปริมาณผสมเชิงคุณภาพ (Mixed Method) เพื่อเปรียบเทียบระดับทักษะชีวิตของนักศึกษาที่ผ่านหลักสูตรธรรมศึกษา กับนักศึกษาทั่วไป โดยวัดผลเชิงพฤติกรรมและเชิงจิตวิทยา
3. ศึกษาวัตรกรรมการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักศึกษาในยุคดิจิทัล การออกแบบโมเดลธรรมศึกษาผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้ AI หรือ Metaverse ในการเสริมสร้างศรัทธาและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
4. ขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมายอื่น ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำหลักสูตรธรรมศึกษาไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของครู นักเรียนระดับมัธยม หรือประชาชนทั่วไป เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมไทยโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

กิจสาดายุทธ์ สังข์ทอง และเกรียงศักดิ์ ราชโคตร. (2562). การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการเรียนการสอนธรรมศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม กรุงเทพมหานคร. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุมชลบุรี*, 5(3), 55-65.

- ปริญญา เรืองทิพย์, ภัทราวดี มากมี, กนก พานทอง, ปิยะทิพย์ ประดู่พรหม, และประวิทย์ ทองไชย. (2561). การพัฒนาทักษะชีวิตด้านทักษะทางสังคมและอารมณ์ของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 5(3), 706-729. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/154188>
- ปาณิภรณ์ อีระวงศนันท์. (2564). การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา. *วารสารวามัญของแหรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 95-108. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434/article/view/248356
- ลักษณวัต ปาละรัตน์. (2563). การใช้หลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน: กรณีศึกษานักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 23(2), 33-44.
- สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561–2580*. <https://qa.srru.ac.th/plan20yrs61-80>
- ซีพี ออลล์. (2567, 25 พฤศจิกายน). ซีพี ออลล์/เซเว่น อีเลฟเว่น ร่วมส่งเสริมพุทธศาสนา จัดสอบธรรมศึกษาเป็นปีที่ 23 ให้พนักงานและประชาชนทั่วไป ประจำปี 2567. We are CP. <https://www.wearecp.com/cpall-dharma-examination-25-11-2024>
- เดลินิวส์. (2564, 21 ธันวาคม). สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า “ซีเรียนธรรมศึกษา เพื่อนำหลักธรรมมาดำเนินชีวิต”. <https://www.dailynews.co.th/news/594229>
- Denzin, N. K. (1978). *Sociological Methods*. Routledge
- World Health Organization. (1997). *Life Skills Education for Children and Adolescents in Schools*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63552>